

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 5532/2018
22.10.2019. године
Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Весне Поповић, председника већа, Божидара Вујичића и др Илије Зиндовића, чланова већа, у парници тужиље АА, рођене АА1 из ..., коју заступа пуномоћник Гордана Дејковић Антић из ..., против туженог Града Враћа, кога заступа Градско јавно правобранилаштво у Враћу, ради исплате накнаде, одлучујући о ревизији туженог изјављеној против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж 6102/17 од 30.08.2018. године, у седници већа од 22.10.2019. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДАЈУ СЕ пресуда Вишег суда у Враћу П 2916/16 од 05.10.2017. године у ставу 1. и 3. изреке и пресуда Апелационог суда у Нишу Гж 6102/17 од 30.08.2018. године, па се предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Враћу П 2916/16 од 05.10.2017. године у ставу 1. изреке, обавезан је тужени да тужилји на име новчане накнаде за фактички експроприсану непокретност у површини од 5.500 метара на месту званом "ББ" у ..., према решењу ГНО број ... од 16.09.1948. године и која се простире од јужног уласка ... школе у ... са северне стране до градског ... са јужне стране и од пешачке стазе западно до градске реке источно која представља део кп. број .. по новом премеру из листа непокретности .. КО .., тј. део кп. број .. и .. по старом премеру, исплати 29.975.000,00 динара са законском затезном каматом почев од 05.10.2017. године до исплате у року од 15 дана по пријему пресуде. У ставу 2. изреке, одбијен је тужбени захтев тужилје којим је тражила да се обавезе тужени да тужилји плати на признати износ накнаде законску затезну камату за период од 18.01.2016. до 05.10.2017. године као неоснован. У ставу 3. изреке, тужени је обавезан да тужилји на име трошкова поступка исплати 1.206.400,00 динара у року од 15 дана по пријему пресуде са законском затезном каматом од дана извршности до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Нишу Гж 6102/17 од 30.08.2018. године, одбијена је као неоснована жалба туженог и потврђена пресуда Вишег суда у Враћу П 2916/16 од 05.10.2017. године у ставовима 1. и 3. изреке, а одбијен је захтев тужилје за накнаду трошкова одговора на жалбу.

Против правноснажне другостепене пресуде тужени је благовремено изјавио ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду на основу члана 408. ЗПП ("Службени гласник РС" 72/11, 55/14 и 95/18) Врховни касациони суд је нашао да је ревизија туженог основана.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП на коју овај суд пази по службеној дужности, а на коју је и ревизија указала јер одлучивање о овој врсти спора спада у судску надлежност. Ревизија указује и на битну повреду одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 5. ЗПП која према одредби члана 407. став 1. истог закона није разлог за изјављивање ревизије. Пред другостепеним судом није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. ЗПП на коју ревизија указује јер је правноснажном пресудом тужени обавезан да тужиљи исплати одређену новчану суму, а таква обавеза је сама по себи разумљива.

Према утврђеном чињеничном стању, тужиља је једини законски наследник и правни следбеник свог оца ВВ и мајке ГГ, који су преко тужиљине бабе ДД поседовали непокретности у Решењем Градског народног одбора број .. од 16.09.1948. године експроприсано је пољопривредно земљиште од тужиљиног оца као сопственика у површини од 5.500м². То решење није потврдила Влада ФНРЈ како је то прописано ставом другим тог решења због чега оно није постало правноснажно. Решењем НРС Градског народног одбора од 08.10.1949. године експроприсана је имовина оца тужиље за потребе економије Народног одбора града и то једна парцела површине 11.785м² и друга од 5.287м². Решењем Градске експропријационе комисије од 13.03.1950. године за потребе градске народне економије експроприсана је њива у власништву оца тужиље од 7.445м² и друга њива од 5.285м² уз обавезу Градског народног одбора да се за то исплати новчана накнада у обвезницама. Парцела која је експроприсана по решењу не представља парцелу обухваћену решењем од 16.09.1948. године. Према налазу вештака геометра спорни простор на лицу места представља део кп. број .., а корисник те парцеле је био ППРО ... од 1972. године, а од 1987. године парцела се води на Спортско рекреативни центар ... као корисник. Матична парцела број ... подељена је на више парцела и новоформирана кп. број .. која представља спорни простор је у државном власништву, а корисник је Општина ... према стању у катастру непокретности. Према налазу вештака геометра спорни простор одговара ранијим парцелама број .. и .. . Вештак грађевинске струке је утврдио тржишну вредност непокретности на износ од 21.142.000,00 динара према ценама на дан вештачења, а с обзиром да се на вредност земљишта изјашњавао и други вештак и утврдио исту на 8.569.000,00 динара у поступку је покушано усаглашавање вештака, па с обзиром да се нису усагласили трећи вештак грађевинске струке утврдио тржишну вредност земљишта на 29.975.000,00 динара без трошкова комуналног опремања. Према извештају Пореске управе тржишна вредност предметне непокретности износи 3.895,00 динара по м². Према извештају Агенције за реституцију поступак по захтеву тужиље за враћање земљишта или исплату накнаде није окончан већ је у фази прикупљања неопходних података тужиља у том поступку није дала изјаву.

Имајући у виду наведено судови утврђују да је на спорном земљишту изграђена ... школа, да је корисник земљишта Град Врање, да с обзиром решење о експропријацији предметног земљишта није постало правноснажно ради се о фактичкој

експропријацији, односно заузећу предметног земљишта које је у јавним књигама уписано на туженог са правом коришћења и представља градско грађевинско земљиште. С обзиром да је у питању фактичка експропријација за коју није утврђена и исплаћена накнада ранијем власнику по мишљењу нижестепених судова тужилји припада право на накнаду за наведено земљиште, па је у складу са наведеним и обавезан тужени да ту накнаду исплати.

Код утврђених чињеница да је тужилја правни следбеник ранијих власника спорног земљишта и да се оно сада у јавним књигама води на тужени град као корисника, а које се чињенице као утврђене у нижестепеном поступку не могу побијати ревизијом, није споран правни став нижестепених судова да, уколико се ради о земљишту које је одузето од ранијих власника без одговарајућег поступка и одлуке о томе надлежног органа, а да при томе ранији власник није адекватно обештећен, постојала би обавеза туженог да тужилји исплати накнаду. Такав став се темељи на дугогодишњој пракси Европског суда за људска права у примени протокола 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права по којој "гибитак сваке могућности да располажу својом имовином као и неуспех покушаја предузетих да се ситуација поправи довели су до озбиљних последица да би се ова ситуација сматрала случајем *de facto* експропријације на начин који није у складу са правом на мирно уживање имовине. Отуда се ту ради о повреди права из члана 1. протокола и та повреда траје све до момента успостављања равнотеже интереса, а то ће наступити када се власник адекватно обештети (одлука Рапа Миџалопулос против Грчке из 1988. године). Уставни суд има идентичан став сматрајући да ако се ради о преласку *de facto* земљишта у својини власника у намену која се може уподобити општој употреби, односно јавној својини да у том случају јединица локалне самоуправе има обавезу да ранијем власнику исплати одговарајућу накнаду при чему се ради о незастаривом праву (одлука Уставног суда Уж 206/2015 од 22. јуна 2017. године), а све с позивом на право на имовину које се јемчи чланом 58. Устава. Такав став је јасно изразио и овај суд у читавом низу својих одлука (пресуда Врховног суда Србије Рев 3709/01 од 03.07.2003. године). Дакле, без обзира што закон не познаје појам фактичка експропријација може се слободно закључити да она постоји увек када дође до одузимања или ограничења права својине појединца од стране државе која то чини у јавном интересу али без одговарајућег поступка и доношења формалне одлуке о томе и без исплате накнаде, с тим што право на накнаду у том случају не застарева.

Међутим, да би се могао правилно применити напред наведени ставови као израз правилне примене материјалног права, неопходно је да се најпре идентификује непокретност која је предмет заузимања од стране јавне власти (фактички експроприсана), потом да се утврди да ли је то урађено без акта надлежног органа и без исплате накнаде уз претходну чињеницу да се ради о имовини у власништву подносиоца захтева. У овом случају, код чињенице да се ради о имовини на коју тужилја претендује као правни следбеник ранијих власника, те да је отуда и активно легитимисана да потражује накнаду у овом случају, такође је утврђено да решење о експропријацији Градског НО од 16.09.1948. године не представља ваљан акт о експропријацији јер тај акт није потврђен од стране Владе Народне Републике, а што је била обавеза по члану 6. Основног закона о експропријацији ("Службени лист ФНРЈ" 28/1947). Током целог поступка, а и у ревизији, тужени инсистира на томе да је управо због тога што није прибављена сагласност на то прво решење о експропријацији касније исти орган донео нова решења о експропријацији, али која се односе на исто земљиште и да је по тим новим решењима утврђена накнада ранијем власнику у складу

са тада важећим законом (обвезнице). Земљиште које је по наводима тужбе било предмет фактичке експропријације по решењу из 1948. године је у поступку идентификовано вештачењем преко вештака геометра, а на бази исказа тужиље и сведока при чему је и вештак геометар навео да по решењу о експропријацији од 16. септембра 1948. године није могуће извршити идентификацију с обзиром да се у њему наводи да се експроприше у корист државе ФНРЈ непокретна имовина у површини од 5,50 хектара и то њива сопственика ВВ из ... која се налази у Атару описаног у решењу. У таквој ситуацији када је очигледно да се прецизна идентификација непокретности из тог решења није могла извршити било је неопходно да се у поступку искористе каснија донета решења о експропријацији из 1949. године односно 1950. године од истог ранијег власника која у себи садрже прецизније податке ради евентуалне идентификације земљишта. Поређењем једног и другог земљишта могло се једноставно утврдити да ли се у конкретном случају ради о истом или другом земљишту, а што је суштина овог спора. Тек када се то разјасни може се закључити да ли је предметно земљиште заиста фактички експроприсано или је евентуално експроприсано по решењима која су касније донета, а за која је одређена накнада, а што је важно и за заузимање става о поступку реституције који се води, а који је иначе могуће водити само у случају када постоји акт о одузимању земљишта односно и тај поступак реституције се не може односити на фактичку експропријацију.

Поступак накнаде за експроприсане непокретности се води по службеној дужности код ванпарничног суда на бази обавештења органа управе да до споразума о накнади није дошло при чему орган управе суду доставља потребне исправе за вођење поступка пре свега решење о експропријацији. Када се ради о фактичкој експропријацији накнада се утврђује у парничном поступку али принципи који важе за одређивање накнаде за експроприсане непокретности морају се сходно примењивати и у овом поступку. То значи да и терет доказивања треба посматрати нешто флексибилније него у обичној парници у том смислу да је нужна већа улога суда у утврђивању предмета експропријације јер од тога зависи исход даљег поступка, односно остваривање права једне и друге стране у парници. При томе, свакако да код трошкова који се појаве ради потпуне идентификације спорних непокретности односно утврђивања предмета фактичке експропријације суд треба да примени правило о терету доказивања односно да трошкове сноси онај у чију корист иде извођење одређеног доказа односно ко тим доказом хоће да потврди своје наводе.

С обзиром да у нижестепеним поступцима није утврђено ни шта је предмет фактичке експропријације у овом случају било, нити с тим у вези да ли је уопште и било фактичке или обичне експропријације, те да ли је и за земљиште већ утврђена накнада, то су нижестепене одлуке морале бити укинуте на основу члана 416. став 1. ЗПП.

У поновном поступку, првостепени суд ће поћи од земљишта које је у конкретном случају идентификовано по захтеву тужиље и исто упоредити са земљиштем које ће се идентификовати на бази решења о експропријацији која су касније донета, те ће на тај начин правилно и потпуно утврдити предмет фактичке експропријације, односно евентуално експропријације у овом случају. У зависности од тога, суд ће у даљем току поступка заузети став да ли се ради о фактичкој или обичној експропријацији, да ли је утврђена накнада или није, па након што та питања разреши и закључи да се ради о фактичкој експропријацији, накнаду за то земљиште утврдити

сходном применом правила садржаних у Закону о експропријацији који уређују поступак утврђивања накнаде. Након тога ће донети на закону засновану одлуку.

**Председник већа
судија
Весна Поповић,с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић